

УДК 811.111'33

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2025.3.13>

Вікторія КОЛІСНИК

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
victoriayu@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6292-5389

Віктор ЛИТВИНЕНКО

старший викладач кафедри теорії та практики іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
victorlitvinenko@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2519-5783

ОБРАЗНІСТЬ РОМАНУ ЕДІТ НЕСБІТ «ДІТИ ЗАЛІЗНИЦІ»

У своєму романі письменниця Едіт Несбіт розкриває чималу кількість яскравих персонажів, які варті особливої уваги дослідників. Мета статті – розкрити художні образи головних героїв роману Едіт Несбіт «Діти залізниці».

Методологію роботи складають різні наукові методи, зокрема: емпіричні (порівняння та спостереження), емпірико-теоретичні (абстрагування, аналіз, синтез, логічний підхід) та теоретичні (узагальнюючий і частковий).

Хоча творчість Едіт Несбіт стала предметом дослідження різних учених, однак відсутність образної характеристики персонажів її роману «Діти залізниці» спрямовує нас на ретельний аналіз цього аспекту твору, що і складає наукову новизну статті.

В основі нашого дослідження – художні образи трьох дітей, котрі вчаться виживати в нових реаліях, що зовсім не звичні для випещених міських дітей. Зустрічаючи різноманітні перешкоди, дві сестрички і братик вигадують способи, як з ними справитися, не турбуючи маму. Твір не лише про щоденне життя дітей у сільській місцевості, а й про їхнє становлення як особистостей, коли доводиться ухвалювати важкі рішення та робити це дуже швидко.

Окрім сімейної сюжетної лінії письменниця торкнулася складних і неоднозначних тем для суспільства: ув'язнення людей за наклепом, тяжкі умови утримання в'язнів, справедлива оплата праці працівників, дороговизна медичних послуг, самотність літніх людей.

Хоча твір позиціонується як зразок дитячої літератури, однак він містить низку питань, що подекуди заводять в глухий кут і дорослих. Письменниця обрала велику кількість стилістичних засобів у описі дійових осіб. Читаючи твір, ми можемо легко уявити не лише зовнішність, а й характер дітей та їхніх дорослих друзів. Характерною особливістю твору є неймовірна здатність дітей перетворювати вчораїшніх недоброзичливців на щирих друзів. Так сталося і з літньою пані, котра віддала свій найдорожчий скарб (дитячий візочок своєї померлої доньки), і з власником баржі, котрому вони врятували сина і собаку, і з наглядачем залізниці, котрий спочатку хотів відвести їх у поліцію.

Висновки. Отже, ретельно продумані образи роману «Діти залізниці», відчуття залученості до сюжету та важливі соціальні питання суспільства, що підіймаються у творі, підтверджують високу художню цінність роману та наочно розкривають майстерність авторки.

Ключові слова: художній образ, відданість сім'ї, щирість дітей, повага до чужої праці.

Victoria Kolisnyk, Victor Lytvynenko. IMAGERY OF THE NOVEL “RAILWAY CHILDREN” BY EDITH NESBIT

In her novel Edith Nesbit depicts a number of bright characters which require a thorough attention of researchers. The goal of the article is to reveal imagery of the main characters in the novel “The Railway Children” by Edith Nesbit.

The methodology of the article is represented by various scientific methods, in particular: empirical methods (comparison and observation), empirical and theoretical methods (abstraction, analysis, synthesis, and logical approach) and theoretical methods (generalizing and partial ones).

The works of art by Edith Nesbit have become the object of various scientists, however absence of characters' imaginary characteristic in the novel “The Railway Children” directs us to a thorough analysis of this aspect in the work, that constitutes the scientific novelty of the article.

In the center of our research there are images of three children, who learn how to survive in their new reality, which is quite unusual for cherished urban children. Meeting various obstacles, two sisters and their brother make up many ways to cope with them without disturbing their mother. The novel is not only about everyday life of the children in the countryside, but also about formation of their personalities with the necessity to adopt complicated decisions and do it very quickly.

Apart from the family line the writer described difficult and unambiguous social themes: imprisonment after slander, hard living conditions of prisoners, fair job payment of workers, medical services high prices, and elderly people loneliness.

Though the novel is considered to be a piece of writing for children, however it contains a number of issues which can lead even adults to a dead end. The writer used numerous stylistic means in the description of the characters. Reading the novel, we can easily imagine not only the children's appearances but also characters of them and their adult friends. A special peculiarity is the children's unique ability to make friends with former enemies. It happened to the elderly lady who gave them her biggest treasure (her deceased daughter's preambulator), to the bargee, whose child and dog were saved by them, to the station master, who wanted to bring them to police at their first meeting.

Conclusions. Thus, well thought out images of the novel "The Railway Children", feeling of being engaged in the plot and important social societal issues raised in the novel prove a high artistic value of the work and vividly reveal the author's mastery.

Key words: *imaginery, commitment to family, sincerity of children, respect to others' labour.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. За визначенням енциклопедії образність – це «результат чуттєвого відображення об'єктів навколишнього світу в свідомості людини» [2]. А художній образ науковець Ю. Арешенков визначив як «форму відображення дійсності мистецтвом, конкретну і разом з тим узагальнену картину людського життя, створену у світлі естетичних ідеалів художника за допомогою його творчої фантазії» [1, с. 172]. Тому визначення образності художнього твору можливо насамперед через характеристику образів його ключових персонажів, у чому і полягає **проблематика роману**. Наразі у науковій літературі опрацьовано різні аспекти творчості Едіт Несбіт, однак відсутня образна характеристика персонажів її роману «Діти залізниці», що і складає **новизну цієї статті**. Уміння аналізувати та вирізняти стилістичні прийоми та виразні засоби твору для передачі художніх образів безпосередньо пов'язані із **практичними завданнями**.

Аналіз останніх досліджень. Творчість Едіт Несбіт стала предметом вивчення різних дослідників, зокрема К. Перейми (особливості казкових образів) [3], А. Аншорі (розширення можливостей головних персонажів) [4], Дж. Джонсон (дуальність залізниці як фактор впливу на дітей) [6], А. Інтан Вардяні та М. Кандрія (акти героїзму) [11], Р. Е. Нуграєні (вплив соціально-економічних чинників на формування особистості дітей) [9], А. А. П. Р. Деві, І. М. Раджег та І. М. Нетра (виразні мовленнєві акти) [5], С. Радхі (прямі та непрямі мовленнєві акти) [10], А. Кусна (марксистська теорія в описі героїзму) [7].

Мета статті – розкрити особливості представлення художніх образів головних героїв роману Едіт Несбіт «Діти залізниці».

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо детальніше учасників сюжетної лінії роману Едіт Несбіт «Діти залізниці». Головними персонажами є троє

дітей: дві сестрички і братик. Найстаршою сестрою є Роберта, їй 12 років, всі називають її Боббі. Це розумна, цілеспрямована дівчинка, якій довелося швидко подорослішати після арешту батька. Саме вона доглядала маму, коли та хворіла. При чому робила це так вправно та самовіддано, що навіть місцевий лікар був вражений і шанобливо назвав її головною медсестрою. Це добре видно з його інструкцій.

"Right," said the Doctor. "Now you get your old woman to sit with your mother, and then you eat a good breakfast, and go straight to bed and sleep till dinner-time. We can't afford to have the head-nurse ill" [8, с. 42].

Її відданість братові проявлялась не раз: спочатку вона вирушила на пошуки майстрів, щоб полагодити його улюблений іграшковий потяг, пізніше підтримала його у пригоді з вугіллям, стала активною учасницею дій щодо запобігання залізничній катастрофі і т. д. Особливо яскраво її сильний характер зображений у сцені в тунелі, коли вона у повній темряві намагається підтримати пораненого хлопчика. Опис цієї сцени подано нижче.

The darkness was more bearable to Bobbie now that her hand was held in the large rough hand of the red-jerseyed sufferer; and he, holding her little smooth hot paw, was surprised to find that he did not mind it so much as he expected. She tried to talk, to amuse him, and "take his mind off" his sufferings, but it is very difficult to go on talking in the dark, and presently they found themselves in a silence, only broken now and then by a--

"You all right, Bobbie?"

or an--

"I'm afraid it's hurting you most awfully, Jim. I AM so sorry" [8, с. 156].

Середньою дитиною в сім'ї є Пітер, йому 10 років. Він самовпевнений і задикуватий хлопець, котрий раптово стає єдиним представником чоловічої статі у сім'ї. Пітер вирішує бути самостійним і підтримувати маму й сестер. Перше, що вчиняє хлопець у

нових реаліях, це вирушає на пошуки вугілля для обігріву будинку, при цьому називає себе шахтарем, а свої дії – видобуванням вугілля. Ось як він пояснює свій вчинок (крадіжку) станційному працівнику.

"You know that wet day? Well, Mother said we were too poor to have a fire. We always had fires when it was cold at our other house, and--" [8, с. 30].

Чимало його вчинків спрямовано на допомогу односельцям. Поступово він починає дорослішати і корегувати свою поведінку, зокрема й після розмови з лікарем. Про це він із гордістю розповідає наступним чином.

"Dr. Forrest has been talking scientific to me. No, it's no use my telling you what he said; you wouldn't understand. But it all comes to you girls being poor, soft, weak, frightened things like rabbits, so us men have just got to put up with them. He said you were female beasts. Shall I take this up to Mother, or will you?" [8, с. 169].

Наймолодшою серед дітей є Філіс. Це маленька щира дівчинка, яка вражає своєю безпосередністю. Вона дає імена потягам, влаштовує у гніздах постіль для птахів і загалом виражає щире здивування й захоплення багатьма речами навколо себе. Її особливістю є неухильність та незграбність, адже вона постійно мастить одяг, у неї часто розв'язуються шнурки, вона може впасти на рівному місці. Однак це добра дівчинка, яка радо допомагає братові й сестрі у пригоді із можливою залізничною катастрофою, вирушає на пошук дорослих у події з тунелем, вона навіть згодна разом із сестрою Боббі розділити відповідальність Пітера за крадіжку вугілля. Філіс збирає по селу подарунки для Перкса, адже щиро його поважає, дивуючись його невдоволенню й неправильному сприйняттю їхніх добрих намірів. Її щирість та безпосередність виявляється у бажанні передати їхню любов до батька за допомогою потяга (вона називає його зелений драконом). Нижче подано її міркування.

"The Green Dragon's going where Father is", said Phyllis; "if it were a really real dragon, we could stop it and ask it to take our love to Father".

"Dragons don't carry people's love", said Peter; "they'd be above it".

"Yes, they do, if you tame them thoroughly first. They fetch and carry like pet spaniels", said Phyllis, "and feed out of your hand. I wonder why Father never writes to us" [8, с. 32].

Філіс разом із сестрою виявляють повагу і співчуття до іноземного письменника, турбуючись про нього і приносячи йому свіжі

ягоди. Воне не можуть поспілкуватися з ним, оскільки ще достатньо не знають французьку мову, але добрі вчинки не потребують мови, вони універсальні.

Чимало слів можна сказати і про маму цих дітей. Жодного разу не згадавши її імені, письменниця створює чудовий образ милої, співчутливої жінки з вищого суспільства з хорошими манерами та чудовою освітою. Здавалося, їй пощастило стати дружиною заможного і впливового чоловіка, однак доля підготувала для неї непрості випробування. Після раптового арешту її чоловіка, сім'я втратила все: стабільний прибуток (вона більше не може дозволити своїй сім'ї жити у великому будинку в місті), високий соціальний статус (жоден зі знайомих не запропонував свою підтримку), повагу людей навколо (навіть служниця дозволила собі образити дітей і їхнього батька). Цій жінці знадобилося чимало мужності й рішучості, аби все владнати. Вона вирішила відвезти дітей до невеличкого села й оселитися у старому будинку без зручностей. А далі розпочалася боротьба зі злиднями. Вони вже не могли наймати слуг, то ж доводилося все робити самим. У сім'ї не було грошей на приватну школу. То ж головним завданням став пошук засобів до існування. Ось тут і проявляється її талант до письменства та неймовірна наполегливість, адже чимало видавництв відмовлялося друкувати її вірші та оповідання. Утім, вона невтомно продовжувала. Про її успіхи свідчить розмова Пітера зі станційним майстром, коли Пітер кудись поспішав.

"And where were you off to in such a hurry?"

"I'm going to buy buns for tea," said Peter.

"I thought you were all so poor," said the Station Master.

"So we are," said Peter, confidentially, "but we always have three pennyworth of halfpennies for tea whenever Mother sells a story or a poem or anything."

"Oh," said the Station Master, "so your Mother writes stories, does she?"

"The beautifulest you ever read," said Peter.

"You ought to be very proud to have such a clever Mother."

"Yes," said Peter, "but she used to play with us more before she had to be so clever" [8, с. 34].

Відданість сім'ї та готовність до самопожертви чітко видно під час її хвороби, коли вона відмовляється витратити гроші на висококалорійні та дорогі продукти й ліки, що прописав лікар. Вона вирішує обійтися домашніми засобами, котрі, хоча й менш

ефективні, не вимагають великих витрат. Але кмітливість дітей і нездоланне бажання допомогти мамі у скрутний час знаходить вирішення. Ця подія підтверджує не лише їхнє чудове виховання, а й розуміння наслідків. То ж діти попросили про допомогу в незнайомого чоловіка, при цьому не забуваючи, що за допомогу потрібно подякувати і заплатити. Їхня порядність чудово проілюстрована в листі.

"Dear Mr. We do not know your name.

Mother is ill and the doctor says to give her the things at the end of the letter, but she says she can't afford it, and to get mutton for us and she will have the broth. We do not know anybody here but you, because Father is away and we do not know the address. Father will pay you, or if he has lost all his money, or anything, Peter will pay you when he is a man. We promise it on our honer. I.O.U. for all the things Mother wants.

"sined Peter.

"Will you give the parsel to the Station Master, because of us not knowing what train you come down by? Say it is for Peter that was sorry about the coals and he will know all right.

"Roberta.

"Phyllis.

"Peter."

Then came the list of things the Doctor had ordered [8, с. 43].

Із листа видно, що вони вже дорослі і розуміють, що тато, ймовірно, не зможе заплатити за продукти, тому вони обіцяють, що обов'язково заплатить Пітер, коли виросте. Цей лист одночасно і про наївність (адже дорослішання Пітера займе з десятків років), і про відповідальність (немає потреби турбуватися про кошти, адже Пітер – майбутній джентльмен, його слову можна вірити). Саме так і був сприйнятий цей лист старим джентельменом.

Загалом, залізнична станція відіграє ключову роль у романі Едіт Несбіт «Діти залізниці». Все крутиться навколо потягів, працівників станції та пасажирів. Кожна цікава подія у житті дітей так чи інакше пов'язана із залізницею. Тому саме там діти знаходять собі нових друзів і знайомих.

Багато часу приділено в романі опису залізничника на ім'я Перкс. Він дуже доброзичливий до дітей, невтомно пояснює їм різницю між категоріями потягів, описує їхні складові. Це скромний чоловік, котрий багато розповідає дітям про роботу залізниці. Довгий час діти навіть не знали його імені, лише прізвище. Пізніше Філіс з'ясувала, що його звуть Альберт, він одружений і має троє дітей. Він жодним словом не згадує, що

отримує мізерну зарплату і його сім'я часто бідує. Перкс став для дітей не лише знайомим, але й справжнім другом. Він завжди підтримує їх, розповідаючи цікавинки і пояснюючи все про залізницю. Саме він відвідує Пітера, коли той ламає ногу і йому доводиться сидіти вдома. Перкс приносить йому книги для розваги.

Певно, кожного читача вражає, що навіть не зважаючи на невеликий дохід, Перкс має свої моральні принципи і зберігає свою гідність, не бажаючи отримувати «милостиню» у вигляді подарунків від односельців. Він знаходить чимало аргументів для цього.

"So you've been round telling the neighbours we can't make both ends meet? Well, now you've disgraced us as deep as you can in the neighbourhood, you can just take the whole bag of tricks back w'ere it come from. Very much obliged, I'm sure. I don't doubt but what you meant it kind, but I'd rather not be acquainted with you any longer if it's all the same to you" [8, с. 119].

І тільки після довгих пояснень дружини та друзів-дітей Перкс починає розуміти, що всі речі люди давали від щирого серця, виявляючи пошану до його тяжкої праці та добрих вчинків.

Ще одним працівником залізниці є станційний майстер. У романі не згадано його імені, хоча цей персонаж теж вплинув на формування особистостей трьох дітей – нових мешканців села. Із вигляду це суворий чоловік, що підтримує дисципліну та стежить за іншими працівниками, адже розуміє серйозність графіків потягів та злагодженої роботи залізничної станції. Він кмітливий і досвідчений, тому легко ловить Пітера на крадіжці вугілля. Звичайно, ж перше, що спадає йому на думку – це відвести дітей до поїлцейського відділку. Однак, уже після кількох пояснень він розуміє, що цей вчинок пов'язаний із бажанням хлопчика допомогти мамі й потурбуватися про сестричок. Грошей на купівлю вугілля у них було мало, а вечори вже ставали зимними. Тому станційний майстер великодушно вирішує відпустити Пітера.

"Well," said the Station Master, rubbing his chin thoughtfully, "I'll tell you what I'll do. I'll look over it this once. But you remember, young gentleman, stealing is stealing, and what's mine isn't yours, whether you call it mining or whether you don't. Run along home" [8, с. 30].

Про те, що це було правильне рішення, можна судити із наступних подій, де взяли участь ці ж діти: вони запобігли залізничній аварії, де могли загинути люди; вчасно роз-

будили вахтера залізничної дільниці, котрий міг не подати потрібних сигналів для проходження потягів; з'ясували мову незнайомця, що опинився на їхній станції; знайшли зниклого хлопчика в тунелі.

Найбільш загадковим, однак не менш важливим персонажем твору є так званий «наш старий джентельмен», як називали його діти. Іноді людям важко зрозуміти і пояснити, чому саме ця людина викликає в них якісь приємні відчуття, в такому разі все списують на інтуїцію. То ж так сталося і з цими дітьми. Чи то саме він був першим пасажиром, котрий помахав їм у відповідь, проїжджаючи щоденним потягом на роботу, чи він нагадував їм доброго дідуся, чи була якась інша причина – невідомо. Але між ними утворився невидимий зв'язок приязні й взаєморозуміння. Саме до цього чоловіка діти зверталися, коли потребували ліки для хворої мами, коли шукали рідню їхнього раптового іноземного гостя, коли Бобі хотіла отримати бодай якусь інформацію про тата. Розділяючи з ним свої біди та радості, вони почувалися дружною сім'єю.

Дітям було нудно в селі, адже спочатку вони там нікого не знали. Однак щоденний ритуал махання руками, проводжаючи й зустрічаючи потяги, робив їхнє життя дещо яскравішим. Приводом до ближчого знайомства із незнайомим джентельменою стала хвороба мами й лист, який діти йому передали. Чоловік допоміг, а пізніше сам написав їм листа, поцікавившись маминим здоров'ям. Їхнє знайомство продовжилось, коли діти попросили чоловіка з'ясувати щось про родичів старого письменника-іноземця, він знову допоміг. Однак апогеєм їхнього знайомства став приїзд старого джентельмена до їхнього будинку, коли з'ясувалося, що він є дідусям врятованого ними хлопчика Джима. Радість і захоплення дітей від одного цього факту яскраво зображено в романі.

"It's our own old gentleman!" said Phyllis.

"Oh, it's you!" said Bobbie. And then they remembered themselves and their manners and said, "How do you do?" very nicely.

"This is Jim's grandfather, Mr. ----" said Mother, naming the old gentleman's name.

"How splendid!" said Peter; "that's just exactly like a book, isn't it, Mother?"

"It is, rather," said Mother, smiling; "things do happen in real life that are rather like books, sometimes."

"I am so awfully glad it IS you," said Phyllis; "when you think of the tons of old gentlemen there are in the world--it might have been almost anyone" [8, с. 174].

Також варто відмітити, що в романі присутня певна таємничість, оскільки не вказано міста проживання дітей та не названо всі імена персонажів. Вважаємо, що причини такої таємничості пов'язані з важливими аспектами життя описаної сім'ї: політичними, адже тато працює в офісі уряду, де не все можна повідомляти; суспільними нормами, оскільки старий джентельмен теж впливова особа, що передбачає елемент приватності; окремим художнім задумом, коли письменниця навмисно залишила певні прогалини із метою вплинути на читача через заохочення розвивати його уяву.

Висновки. Отже, кожен образ роману «Діти залізниці» письменниця ретельно продумала, описавши їхні сильні та слабкі сторони, наділила їх характерними рисами й особливостями поведінки. Едіт Несбіт не намагається ідеалізувати персонажів, вона показує їхні почуття, страхи, розкриває їхні плани на майбутнє. Знайомлячись із цим твором, читачі легко можуть уявити головних героїв, разом з ними переживати різноманітні пригоди й відчувати широкий спектр почуттів. Письменниця ніби запрошує приєднатися до веселого гурту дітлахів, котрі завжди мають безліч ідей для дозвілля. Залученість до сюжету й розуміння простих життєвих ситуацій захоплює читачів і викликає бажання дізнатися про подальше життя цієї сім'ї.

Перспективи подальших досліджень охоплюють нерозкриті теми роману, зокрема дослідження структури авторської ремарки, метафор, метонімії та інших стилістичних засобів, які письменниця використала для більшої емоційності та динамічності роману.

Література:

1. Арешенков Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: навчальний посіб. для студ. вищ. навч. закл. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. 172 с.
2. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/pdf/file/74648.pdf> (дата звернення 20.01.2025).
3. Перейма К. Лексико-стилістичні особливості казкових образів у художніх творах Е. Несбіт : маг. роб. Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний Інститут імені І. Сікорського. К., 2021. 158 с.

4. Anshori A. The Empowerment of Children in Edith Nesbit's *The Railway Children*. ENGLISH REVIEW: *Journal of English Education*. Vol. 4, Issue 2, June 2016.
5. Dewi A.A.P.R., Rajeg I.M., Netra I.M. Expressive Speech Act. *Humanities*. 2016. No 16. P. 7–14.
6. Johnsson J. The Duality of the Railway in E.Nesbit's *The Railway Children*: How the Trains Represent Two Opposing Aspects of the Children's Lives. Independent Thesis. Basic level. Kristianstad University, School of Education and Environment, 2013.
7. Khusna A. Marxist Theory in the Description of Heroism. P. D. Chandraningrum : Diss. Muhammadiyah. Surakarta University, 2018
8. Nesbit E. *The Railway Children*. The Project Gutenberg e-book of the *Railway Children*. URL: <https://www.gutenberg.org/files/1874/1874-h/1874-h.htm> (дата звернення: 20.12.2024).
9. Nugraheni R. E. Influence of social and economic factors on children's personality formation : Diss. Sanata. Dharma University, 2017.
10. Radhi S. Direct and Indirect Speech Acts : MA Thesis. University of Thi-Qar, 2017.
11. Wardyani A. I. & Candria M. *The Railway Children and Their Acts of Heroism*. *E3S Web of Conferences* 359, 02002, 2022.

Дата надходження статті: 19.09.2025

Дата прийняття статті: 10.10.2025

Опубліковано: 04.12.2025